

Samenvattingen

Veranderingen in interpretatiemodellen en verruiming van de onderzoeksthematiek (R. Kesteloot)

In dit artikel wordt een beeld geschetst van twee evoluties die zich in de naoorlogse, sociologische studie van het verband tussen arbeid en technologie, op het niveau van de produktie-organisaties, hebben voorgedaan. Op het vlak van de interpretatiemodellen gaat de hoofdtendens in de richting van het afwijzen van het technologisch determinisme, en wordt expliciet gezocht naar een evenwicht tussen structuur- en handelings-theorie. Op het vlak van de bestudeerde problematiek, kan gesteld worden dat meer en meer pogingen worden ondernomen om de studie van loutere innovatie-effecten te verlaten en bv. ook de besluitvorming rond technologische vernieuwing tot voorwerp van onderzoek te maken.

Technologie: Op zoek naar een dynamisch analysemodel (P. Berckmans)

Het artikel is bedoeld als een inbreng in de discussie over de rol van (nieuwe) technologie als afhankelijke of onafhankelijke variabele in sociaal onderzoek. Om tot een dynamisch analysemodel te komen, worden drie begrippen omschreven die nauw met elkaar in verband staan: wetenschap (W), techniek (t) en Technologie (T). Aan de hand van verschillende voorbeelden wordt geschetst hoe complex de verbanden en wisselwerkingen tussen deze drie componenten zijn. Essentieel is de centrale rol die machtsverhoudingen (M) daarbij spelen: technologie kan in dit model maar tot stand komen nadat wetenschap en techniek werden gefilterd door sociale machtsverhoudingen. Dit betekent dat technologie per definitie geen neutrale factor is, maar het resultaat van waardengebonden besluitvormingsprocessen. Het analysemodel schetst tevens de verschillende mogelijkheden om technologie als onafhankelijke, afhankelijke of interveniërende variabele te hanteren, en doet suggesties naar prioritair te onderzoeken verbanden.

De blinde roerganger en zijn deemoedige dienaar: een essay omtrent beleid en technologisch effectenonderzoek (P. Baert)

Het centrale uitgangspunt is de vaststelling dat enerzijds vanuit een intern-rationeel wetenschappelijk uitgangspunt, het technologisch determinisme als een "gedegenereerd onderzoeksprogramma" (Lakatos) dient beschouwd te worden, en dat anderzijds diezelfde deterministische optie vervat blijkt in een hele reeks van beleidsgerichte researchnota's. Uitgaande van die paradox, wordt aandacht besteed aan de ideologische manifestaties van het technologisch determinisme, alsook aan een mogelijke verklaringsgrond voor haar recente opflakkering in het beleidsgericht onderzoek.

Vervolgens wordt deze trend in het technologie-onderzoek beschouwd als een indicator voor de teloorgang van de idee van "cognitief-rationale beheersing" in de sociologie. Onder "cognitief-rationele beheersing" wordt de waarde en toekomstvisie verstaan, waarbij de nadruk wordt gelegd op de wetenschappelijk gefundeerde controle van toekomstige maatschappelijke processen, en dit in functie van het bereiken en verwezenlijken van een collectief doel. Deze waarde (en toekomstvisie) betekende een belangrijke negentiende eeuwse culturele innovatie, waarvan de eerste generatie sociologen een duidelijke exponent vormen.

Percepties van taakkenmerken onder technologische verandering - Enkele methodologische beschouwingen (P. De Ceuster)

Om te meten in hoeverre taakkenmerken veranderen onder de invloed van technologische innovatie, kan men verschillende procedures aanwenden. Eén procedure bestaat erin om de percepties te registreren die taakuitvoerders bezitten in verband met uiteenlopende dimensies van hun werk. Daarbij stelt zich een probleem van interpretatie, omdat men niet weet in hoeverre men met deze methode verschillen tussen individuen eerder dan tussen taken aan het meten is. Om op die vraag een antwoord te verschaffen, worden de resultaten besproken van onderzoek waarbij aan drie verschillende samples van respondenten gevraagd werd om uitspraken te doen over een zelfde taak; daarbij werd gebruik gemaakt van de Job Characteristic Inventory. Uit dat onderzoek blijkt dat er, afgezien van andere validiteitsproblemen, nogal wat diver-

gentie optreedt tussen de drie samples zonder dat deze afdoende verklaard kan worden. De implicatie is dat indien taken alleen gemeten worden aan de hand van uitspraken door de taakuitvoerders, slechts een specifiek geheel van percepties bevraagd wordt, dat in min of meer belangrijke mate afwijkt van de beeldvorming die bij andere populaties bestaat.

Werken in een netwerk: convergenties en divergenties in de arbeidsmarkt (F. Van der Auwera)

Dit eerder verkennend artikel behandelt de kernvraag in welke mate percepties van arbeidskwaliteit verschillen, naargelang het een groep terminalbedienden uit het hoofdkwartier (Case A) dan wel uit een agentschap (Case B) betreft.

Beide gevallenstudies grepen plaats binnen één financiële instelling en bevatten louter uitvoerende bedienden zonder formele supervizing power.

Alhoewel het gepresenteerde onderzoeksmateriaal in dit stadium nog vrij dispersaat en het staal kleinschalig is, kan toch worden geconcludeerd dat de positionering binnen een telematica-netwerk-arbeidsomstandigheden een factor van belang lijkt : de taakopbouw en de sociale relaties worden over het algemeen positiever gewaardeerd in Case B dan in Case A. Beide groepen vinden zich nochtans in hun uitgesproken negatieve waardering van promotiekansen of skillbenutting.

Overigens blijkt ook dat er in deze onderzoekspopulatie niet echt sprake is van een negatieve attitude versus technologische vernieuwing, vooral omdat in deze sample de jobzekerheid voorlopig niet in het gedrang komt.

Automatisering van ambtenarenwerk (C. Van Raemdonck)

In dit artikel worden de resultaten van een verkennend onderzoek gebundeld, waarbij ambtenaren van overheidsdiensten (informatieverwerking als gebruikersdiensten) over de gevolgen van de invoering van informatica bevraagd werden.

Wanneer tot informatisering van deze diensten beslist wordt, dan kunnen wij meteen een reeks voorvallen observeren zoals de vertraagde installatie van een up-to-date (informatica) personeelskader, een blijvende aarzeling tussen de (om)scho-

ling van eigen reeds in dienst zijnde personeel of het aantrekken van externe deskundigen (zonder ambtenarenstatuut).

In deze nogal grote verwarring, de afwezigheid van een invoeringsplan op langere termijn, en door het "vacuüm" dat de informatica in de bureaucratische en administratieve voorschriften genereert, kunnen sommige ambtenaren - als zij amateursprogrammeurs kunnen worden - een zekere onmisbaarheid verwerven. Maar deze kunde vertoont met de bestaande promotieprocedures en -systemen een hoge mate van "incompatibiliteit". Om hieraan te verhelpen zouden alvast enkele nieuwe tussenberoepen, zoals de coördinator - verbindingsfiguur tussen informatica-centra en gebruikers - moeten gecreëerd worden.

De impact van de informatica op de kwaliteit van het werk zal grotendeels afhangen van het niveau waarop de ambtenaar tewerkgesteld is: het topniveau blijft buiten schot; het leidinggevend personeel is bedreigd maar beschikt nog over voldoende onderhandelingsruimte om de nefaste gevolgen te voorkomen, het uitvoerend personeel zonder contact met cliënten lijdt aan een onherroepelijk functieverlies. Wie voor gebruikers/cliënten moet werken is aan zo'n functie-utholling minder blootgesteld.

De vakbonden tenslotte blijken meer geïnteresseerd in het verdedigen van categoriale privileges en traditionele statuten dan in het beheersen van het informaticaproces.

Regio's en innovatie: een gevalstudie (L. Goorden)

Dit artikel wil, ten bate van het innovatiebeleid van de overheid, aandacht vragen voor de continue en ruimtegebonden momenten in het verloop van de innovatieproces. Innovatie is in die optiek een voorzichtig selectieproces dat voortbouwt op verworvenheden uit het verleden, door de link te leggen tussen lokale initiatieven tot vernieuwing enerzijds en elders aanwezige 'high tech' informatie anderzijds.

Aan de hand van de variabelen - zelfstandige aanzetten tot produktvernieuwing in de regio, kleinschalig versus grootschalig organiseren (in de zin van meer of minder taal- en bestuurlijke autonomie in de plaatselijke vestiging), netwerkvorming versus isolement en afhankelijkheid, al dan niet benutten van plaatselijk voorhanden kwalificatiepotentieel -

wordt vervolgens nagegaan in hoeverre een typisch lokaal gegroeide activiteit in een bepaalde streek (de papierverwerkende en grafische sector in Turnhout-Beerse) toegang krijgt tot innovatie en zelf ontvankelijk blijkt te zijn voor innovatie.

De vakbeweging als actor bij automatisering (P. Van der Hallen)

Automatisering wordt meer en meer begrepen als een proces dat gedragen wordt door actoren. Het weze daarom interessant de positie te bekijken van de vakbeweging als actor.

Gezien de technologische vernieuwing voor de werknemers zowel een uitdaging als een bedreiging vormt, eist de vakbeweging een doorslaggevende werknemersstem in de automatiseringsbeslissing. Van Gelder van de FNV werkte een model voorstel tot werknemers/vakbondsparticipatie uit.

Dit model wordt in dit artikel als uitgangspunt genomen om de technologieakkoorden afgesloten in België en enkele andere Europese landen te benaderen. In hoeverre laten zij zulke betrokkenheid van werknemers/vakbond toe? In hoeverre garanderen ze mogelijkheden daartoe?

Een analyse van technologieakkoorden in België, Duitsland, Groot-Brittannië, Zweden en Noorwegen wijst uit dat enkel in deze laatste twee landen mogelijkheden voorzien zijn tot verregaande participatie in de richting van het geschetste model.

Benadrukt wordt eveneens dat de keuze voor zulk model ook probleemsituaties met zich brengt voor de uitbouw van organisatie en optreden van de vakbond binnen het bedrijf.

RESUMES

Changements des modèles d'interprétation et élargissement des thèmes de recherche (R. Kesteloot)

Dans cet article, l'auteur présente un aperçu de deux développements qui se sont produits dans la recherche sociologique sur les rapports entre la technologie et le travail (au niveau des entreprises) après la guerre.

En ce qui concerne l'évolution des modèles théoriques, les tendances suivantes se sont manifestées: un rejet croissant du déterminisme technologique et la recherche d'un équilibre entre structuralisme et théorie actionaliste. Quant aux problèmes étudiés, un élargissement considérable peut être noté. Graduellement on quitte l'étude étroite des effets de l'innovation technologique, pour inclure dans les recherches, des sujets comme les processus de décision qui y sont liés.

Technologie: à la recherche d'un modèle d'analyse dynamique (P. Berckmans)

L'article veut contribuer à la discussion du caractère de variable dépendante ou indépendante des nouvelles technologies, dans la recherche sociale. Trois termes, fortement liés entre eux, sont définis dans le cadre d'un modèle d'analyse dynamique: la science (W), la technique (t) et la technologie (T). Les relations entre ces éléments sont illustrées par différents exemples. Dans ce contexte les rapports de force socio-économiques jouent un rôle essentiel. C'est ainsi que dans ce modèle, la technologie n'est réalisée que d'une manière indirecte: la science et la technique sont "filtrées" par les rapports de force sociaux avant de devenir technologie. Cela signifie que la technologie est considérée, par définition, comme un facteur non-neutre, comme le résultat d'un processus de décision impégné de valeurs socio-économiques. Ce modèle d'analyse esquisse des possibilités d'analyse de la technologie comme variable dépendante, indépendante ou interveniente.

A la fin, quelques suggestions sont formulées pour l'analyse sociologique du phénomène.

Le timonier aveugle et son humble serviteur: un essai sur la politique et la recherche des conséquences technologiques
(P. Baert)

Cet essai prend comme point de départ la constatation suivante: d'une part, d'un point de vue purement scientifique, le déterminisme technologique devrait être considéré comme "un programme de recherche dégénéré" (Lakatos); mais, d'autre part, ce même déterminisme est présent dans une bonne partie de la recherche, dépendante de sources financières extérieures. En partant de ce paradoxe, nous explorons les aspects idéologiques de ce déterminisme technologique, et tentons d'expliquer pourquoi il a pris tant d'importance dans la recherche appliquée.

Ensuite, nous considérons l'importance exemplative de cette tendance par rapport à la perte de l'idée de "maîtrise scientifique" dans la sociologie. Par la "maîtrise scientifique", nous entendons le contrôle scientifique exercé sur les futurs processus sociaux, en vue d'atteindre un but collectif. Cette valeur, cette vision du futur, était une innovation culturelle du 19ème siècle, due essentiellement aux premiers sociologues.

Les perceptions des caractéristiques des tâches lors de changements technologiques. Quelques considérations méthodologiques (P. De Ceuster)

Si l'on veut déterminer dans quelle mesure les caractéristiques de tâches se modifient sous l'influence de l'innovation technologique, on peut utiliser plusieurs méthodes. L'une consiste à enregistrer les perceptions qu'ont les travailleurs des différentes dimensions de leur tâche. Une telle entreprise engendre un problème d'interprétation. En effet nous ne savons pas si nous mesurons des différences entre des individus ou des différences entre des tâches. Afin de résoudre ce problème, nous avons invité lors de notre recherche, trois populations différentes à se prononcer sur les caractéristiques d'une même tâche en utilisant le Job Characteristic Inventory. Les résul-

tats démontrent que, abstraction faite d'autres problèmes de validité, les perceptions des trois populations sont assez divergentes et qu'il n'y a pas d'explication péremptoire pour ces divergences. Par conséquent, si des tâches ne sont mesurées qu'à l'aide des jugements des travailleurs sur leur travail, on obtient un ensemble spécifique de perceptions qui s'écarte dans une mesure plus ou moins importante des perceptions qui existent chez d'autres populations.

Travailler dans un réseau: convergences et divergences dans l'appréciation de la qualité du travail (F. Van der Auwera)

Cet article tente d'évaluer l'impact de l'informatisation sur la qualité du travail des employés de banque.

Dans un même organisme bancaire, deux études de cas ont été menées: la première en interviewant 76 employés du centre administratif; la seconde en analysant la perception que 13 employés avaient de leur tâche, dans une succursale locale. L'analyse concernait essentiellement la qualité du travail. Les résultats préliminaires montrent tout autant des convergences que des divergences dans les appréciations de conséquences de l'informatisation.

En ce qui concerne les thèmes tels que "les promotions", "la solidarité professionnelle" ou "la stabilité d'emploi" les avis convergent. Par contre ceux-ci sont partagés sur la question des "conditions de travail".

Dans les deux cas une attitude "anti-technologique" n'a pu être observée.

Automatisation et travail administratif (C. Van Raemdonck)

Cet article résume quelques résultats d'une enquête exploratoire auprès de fonctionnaires d'institutions publiques (tant des centres de traitement d'information que de "services clients/usagers") sur les conséquences de l'informatisation.

Lorsque dans de telles situations il est décidé d'informatiser, et suite à la confusion du changement on observe que certains

fonctionnaires - lorsqu'ils deviennent "des programmeurs-amateurs" - sont à même d'acquérir des "compétences indispensables". Celles-ci sont bien souvent incompatibles avec les systèmes et procédures d'avancement. Pour pallier cela, il serait nécessaire de créer quelques fonctions intermédiaires, de liaison entre les centres d'information et les services d'usagers.

L'impact de l'informatisation sur l'emploi dépend surtout du niveau hiérarchique du fonctionnaire.

Les syndicats enfin, semblent plus intéressés à défendre les privilèges de catégories et des statuts traditionnels que de maîtriser le processus d'informatisation.

Régions et innovation. Une étude de cas (L. Goorden)

Cet article met l'accent sur la continuité et la dimension spatiale du développement d'un proces d'innovation, deux moments qui sont souvent oubliés dans les projets de recherche et les options politiques. Dans cette optique, innover est une activité sélective qui se développe à partir des résultats du passé en liant les initiatives locales à l'information sur la 'high tech' research. A l'aide des variables telles que les initiatives locales dans le domaine du développement des produits, l'autonomie des décisions locales, l'intensification des relations locales, l'appel aux qualifications locales, on pourra expliquer deux choses: dans quelle mesure une région peut participer à un processus d'innovation, et dans quelle mesure cette région est capable d'accepter des changements innovateurs.

Les syndicats comme acteurs dans le processus d'automation (P. Van der Hallen)

L'automation se manifeste de plus en plus comme un processus sur lequel les acteurs sociaux ont prise. Il est dès lors intéressant d'analyser l'impact d'un de ces acteurs, le syndicat.

Comme les innovations technologiques sont tout autant un défi qu'une menace pour les travailleurs, nous constatons que les organisations syndicales revendiquent un droit d'intervention

explicite dans les décisions d'automatisation. Van Gelder (FNV) a conçu un modèle-type de participation pour les syndicats et les travailleurs.

Ce modèle-type est pris ici comme base de référence pour comparer les accords technologiques conclus en Belgique et dans quelques autres pays européens. Dans quelle mesure ces accords permettent-ils l'intervention des travailleurs et des syndicats? Dans quelle mesure offrent-ils des garanties pour cette intervention?

De l'analyse des accords technologiques en Belgique, en Allemagne, en Grande-Bretagne, en Suède et en Norvège, il appert que dans les deux derniers pays seulement existent des possibilités d'une participation réelle selon le modèle précédemment esquissé. Il faut rappeler enfin que le choix d'un tel modèle, implique des contraintes sur la manière dont l'organisation syndicale se développe et sur la façon dont elle intervient dans l'entreprise.

ABSTRACTS

Changes in models of interpretation and enlargement of research objects (R. Kesteloot)

In this article two developments in postwar sociological analysis of the relationship between labour and technology of the productions units are discussed.

With respect to the interpretation models, the main tendency has been toward rejection of technological determinism, and explicit attempts have been made to balance structuralism and action theory. As far as the issues under study are concerned, one can distinguish increasing efforts to leave the narrow field of innovation impact analysis. Thus, for instance, attempts are increasingly being made to include decision making processes in technological innovation as a research object.

Technology: In search of a dynamic analytical model (P. Berckmans)

The article is a contribution to the discussion on the new technology as a dependent or independent variable in social research. In order to obtain a dynamic analytical model, three closely related concepts are defined: science (W), technique (t), and technology (T). The complexity of the interrelations and interactions between these components are illustrated by various examples. The role of socio-economic power-relations (M) is essential: in this model, technology only appears after science and technique are filtered through social power relationships. This means that technology is, by definition, not a neutral factor, but the result of value-bound decision-making processes. The analytical model gives several possibilities of interpreting technology as a dependent, independent, or intervening variable in social research.

Finally, some suggestions are formulated about priorities in social research on new technologies.

The blind leader and his humble servant: An essay on policy and technology assessment research (P. Baert)

The starting-point is a paradoxical situation: from an internal, rational, scientific view-point, technological determinism should be considered as a "degenerated researchprogram" (Lakatos), while the very same determinism is present in much policy-oriented research in the field of technology assessment. Starting from this paradox, attention is focused on the ideology of technological determinism and on a possible explanation for the recent revival of that determinism in policy-oriented research.

In addition, this trend in technology-assessment research is considered as typical for the loss of "cognitive-rational control" in sociology. By "cognitive-rational control" is meant a value and a future image, in which stress is laid on the scientific control of future social processes in order to attain and to realize a collective goal. This value and future image were important 19th century innovations and can be found in the work of the first generation of sociologists.

Technological change and task perceptions: Some methodological remarks (P. De Ceuster)

Several procedures can be used to measure the extent to which task characteristics are changed under the influence of technological innovation. One such procedure aims at recording the perceptions by jobholders of several dimensions of their task. However, if such a procedure is applied, a problem of interpretation arises, for it is uncertain whether one is measuring differences between individuals rather than between tasks. In order to solve this problem, the results of a research project are presented, in which three different samples of respondents were asked to make statements about the same task by means of the Job Characteristic Inventory. This research shows that, apart from other validity problems, a reasonable amount of divergence appears between the three samples and for this no conclusive explanation is found. The implication is that if task characteristics are measured exclusively by means of statements made by jobholders, a number of specific perceptions are inquired into, which differ more or less from the perceptions of other groups.

Working in a network: Convergences and divergences in the labor market (F. Van der Auwera)

In this article attempts have been made to combine case-study material of two separate research projects within the same organizational context.

Almost 90 terminal operators (selected from the headquarters and linge branch of a financial institution) were interviewed to evaluate the main attributes of their jobs and the possible sources of job stress.

Although the analysis of the statistical data is still in a preliminary stage, one may conclude that the "homogeneous character" of technological impact is not a tenable assumption: while there seems to exist a rather unanimous and negative perception of promotion opportunities or use of skills, divergences average out on other aspects (e.g. autonomy).

In general, no evidence has been found to indicate an anti-technology attitude. The fact that the respondents still have high job security may be an important factor in this regard.

Public sector employees and automation (C. Van Raemdonck)

This article presents the results of a prospective survey of public sector employees about the introduction of informatization and its consequences.

Once automation is decided upon some public sector employees can become indispensable if they succeed in becoming part-time programmers. The reason for this is the confusion that was created by the introduction of computers. This qualification is not compatible with the existing promotion procedures. Some new intermediate functions like coordinator - the go-between for computer staff and users - should be created.

Changes in quality of work depend on the level of employment. The trade unions are more concerned with defending categorial privileges and statutes instead of influencing decision-making on informatization.

Regions and innovation. A case study (L. Goorden)

This article calls attention to those characteristics of the innovation process which are often neglected in research and policy options, especially the historical continuity of this process and its spatial dimension. As such, innovation is a very careful and selective process that builds on former results and should be able to link local initiatives on the one side to 'high tech' information on the other side. Variables such as local initiatives in product development, local task and decision autonomy, the growth of local networks, and the use of local qualification potential, help to explain two things: to what degree a locality is participating in innovation and to what extent that locality is itself open to innovation.

The trade union as an actor in automation (P. Van der Hallen)

Automation is being increasingly seen as a process carried out by social actors. Thus, the position of a trade union in such terms is investigated.

Given the fact that the technological change is both a threat and a challenge for the worker, the trade union demands a decisive vote in the debate. Van Gelder of the FNV has developed a proposal for worker/union participation.

The Belgian Technology Agreement and those of some other European countries were selected to be compared with this proposal. How do they cope with workers/union participation? How do they guarantee this participation?

An analysis of the technology agreements of Belgium, West Germany, Great Britain, Sweden, and Norway indicates that only the last two have made provisions for participation in the sense of the Van Gelder proposal.

It is stressed that the opting for such a participation model creates problems for trade union organization and action on the shopfloor. .

De auteurs

Patrick BAERT (° 1961) studeerde van 1978 tot 1982 sociologie aan de V.U.B. Hij is als assistent in sociologie aan dezelfde universiteit verbonden. Hij werkt momenteel rond tijdsconcepties in sociologische theorieën.

Paul BERCKMANS (° 1949) is afgestudeerd als licentiaat in de sociologie aan de K.U.Leuven in 1973. Van 1974 tot 1980 was hij wetenschappelijk medewerker aan diverse onderzoekscentra (UFSIA, UIA, KULeuven) over ondermeer technologische innovatie en vakbondsoptreden, gesegmenteerde arbeidsmarkt, routine-arbeid e.d.; van 1980 tot 1984 projectleider aan het Hoger Instituut voor de Arbeid te Leuven, voor de sector Arbeidsvoorwaarden. Sinds juli 1984 is hij diensthoofd van de Stichting Technologie Vlaanderen.

Patrick DE CEUSTER (° 1950) is licentiaat Politieke en Sociale Wetenschappen en is als wetenschappelijk medewerker verbonden aan Nijenrode - Hogeschool voor Bedrijfskunde, waar hij algemene en economische sociologie doceert.

Lieve GOORDEN (° 1950) is licentiaat in de Politieke en Sociale Wetenschappen (U.I.A.). Zij bedreef onderzoek binnen het kader van de vakgroep Economische en Arbeidssociologie op het departement Politieke en Sociale Wetenschappen, UIA. Sedert januari 1985 is zij verbonden aan het Centrum voor Bedrijfseconomie, VUB.

Roger KESTELOOT (° 1957), socioloog, studeerde aan de Rijksuniversiteit te Gent en de Universitaire Instelling Antwerpen. Eerst als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de UIA en daarna aan het RUCA, waar hij nu werkt als assistent bij de Leerstoel Bijzondere Sociologie. Onderzoeksterrein: Arbeid en technologie, arbeidsmarkt.

Albert MARTENS (° 1940) is doctor in de sociale wetenschappen. Hij is verbonden als werkleider-lector aan het Departement Sociologie van de K.U.Leuven. Zijn onderzoek richt zich op de vakbonden, de arbeidsmarkt, de buitenlandse minderheden en de nieuwe technologieën.

Frank VAN DER AUWERA (° 1954) is afgestudeerd als licentiaat Politieke en Sociale Wetenschappen aan de U.I.A in 1977. Vanaf 1980 tot 1984 was hij als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Departement Politieke en Sociale Wetenschappen (U.I.A.), daarna als onderzoeker aan het Centrum voor Bedrijfseconomie- en Econometrie (U.F.S.I.A). Gedurende al deze tijd was hij werkzaam rond nieuwe technologieën.

Peter VAN DER HALLEN (° 1957) studeerde te Antwerpen (UFSIA - kandidaturen Politieke en Sociale Wetenschappen, 1977) en te Leuven (licentie Sociologie, 1979). Is sinds 1979 verbonden aan het Sociologisch Onderzoeksinstituut en het Departement Sociologie van de K.U.Leuven als onderzoeks- en onderwijsassistent. Verricht onderzoek en publiceert rond de thematiek nieuwe technologieën en arbeidsverhoudingen.

Christ'l VAN RAEMDONCK (1943-1984), licentiate in de sociologie. Zij was assistente aan het Departement Sociologie van de K.U.Leuven, waar zij onderzoek deed over werknemersloopbanen en over de verschuivingen op de arbeidsmarkt ingevolge de economische recessie. Vervolgens was zij werkzaam aan de U.I.A. en aan het RUCA waar zij over de automatisering van de overheidsdiensten onderzoek deed.

J. Vrancken & E. Henderickx (red.)

ZORGEN OM DE VERZORGINGSSTAAT

In de huidige discussie i.v.m. de verzorgingsstaat doet zich sterk de nood voelen aan een globale, empirisch en theoretisch gefundeerde studie van de samenleving vanuit dit 'verzorgingsperspectief'. Tot nu toe werd in Vlaanderen echter enkel fragmentarisch een analyse gemaakt van deelproblemen. Daarom heeft de redactie van het *Tijdschrift voor Sociologie* het initiatief genomen om, in een interuniversitaire samenwerking, te komen tot een globale sociologische maatschappijtheorie die de genese en structuur van de huidige Vlaamse (Belgische) samenleving verheldert, en van waaruit dan de diverse deelterreinen verder geanalyseerd worden.

Deze publikatie richt zich tot alle maatschappelijke geïnteresseerden in 't algemeen en vooral tot hen die tewerkgesteld zijn in het onderzoek, het onderwijs, de sociale sector, het bedrijfsleven of de journalistiek.

359 blz., 495 BF / f 31,-

J. Smits

DEMOCRATIE OP STRAAT

Een analyse van de betogingen in België

De 'straat' heeft op het Belgische politiek toneel reeds meer dan één keer een belangrijke rol gespeeld. Conflicten zoals de koningskwestie, schoolstrijd, eenheidswet, Leuven-Vlaams, werden mede op 'straat' gemaakt. Daarom wordt de betekenis van de 'straat' door middel van het gebruik van het actiemiddel betoging, nader geanalyseerd.

De focus is gericht op de spreiding van het actiemiddel betoging over de Belgische samenleving in de periode 1953-1974 : hoe frequent wordt het gebruikt en hoeveel mensen nemen er aan deel, voor welke thema's en eisen wordt betoogd, welke categorieën en organisaties betogen, t.a.v. welke machtscentra en op welke plaatsen ?

Dit boek biedt dus een studie over de Belgische politiek die niet in de eerste plaats handelt over pacificatie en verzuiling maar over conflict en politieke actie.

376 blz., 520 BF / f 32,50

inhoud
1/2.1985

A. Martens	
INLEIDING	9
R. Kesteloot	
VERANDERINGEN IN INTERPRETATIEMODELLEN EN VERRUIMING VAN DE ONDERZOEKSTHEMATIEK	19
P. Berckmans	
TECHNOLOGIE : OP ZOEK NAAR EEN DYNAMISCH ANALYSEMODEL	43
P. Baert	
DE BLINDE ROERGANGER EN ZIJN DEEMOEDIGE DIENAAR : EEN ESSAY OMTRENT BELEID EN TECHNOLOGISCH EFFECTENONDERZOEK	61
P. De Ceuster	
PERCEPTIES VAN TAAKENMERKEN ONDER TECHNOLOGISCHE VERANDERING – ENKELE METHODOLOGISCHE BESCHOUWINGEN	75
F. Van der Auwera	
WERKEN IN EEN NETWERK : CONVERGENTIES EN DIVERGENTIES IN DE ARBEIDSMARKT	103
C. Van Raemdonck	
AUTOMATISERING VAN AMBTENARENWERK	125
L. Goorden	
REGIO'S EN INNOVATIE : EEN GEVALSTUDIE	141
P. Van der Hallen	
DE VAKBEWEGING ALS ACTOR BIJ AUTOMATISERING	159
A. Martens	
TER AFRONDING. HET SOCIAAL-WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK OVER NIEUWE TECHNOLOGIEËN IN VLAANDEREN : TOEKOMST EN KNELPUNTEN	207
Samenvattingen / Résumés / Abstracts	213
De auteurs	227

Met de steun van het
Ministerie van de Vlaamse
Gemeenschap en van
de Universitaire Stichting
van België